

Nr 220.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande; given Stockholms slott den 28 april 1916.

Under åberopande av bifogda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen,

dels att bevilja följande belopp, att utgå av medel, som särskilt beredas, nämligen:

1:o) för anskaffande av viss artillerimateriel ett anslag av 12,170,800 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 3,050,000 kronor;

2:o) för anskaffande av viss fortifikationsmateriel ett anslag av 2,534,300 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 653,000 kronor;

3:o) för anskaffande av viss intendenturmateriel ett anslag av 14,980,800 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 2,400,000 kronor; samt

4:o) för uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente i överensstämmelse med i statsrådsprotokollet närmare angivna grunder såsom engångskostnader ett anslag av 10,614,892 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 4,107,442 kronor;

dels ock att för uppförande av landstormsförråd bevilja, utöver förut av riksdagen anvisade medel, ett anslag av 365,589 kronor, att av Kungl. Maj:t utav omhänderhavande medel förskottsvis utanordnas för

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 195 häft. (Nr 220.)

att sedermera ersättas av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål eller annan fond, dit köpeskillingarna för till lantförsvaret anslagna fastigheter, vilka med riksdagens samtycke försäljas, kunna komma att inflyta.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

B. B. E. Mörcke.

---

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
28 april 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning inom lantförsvars- och finansdepartementen anhöll chefen för förstnämnda departement, statsrådet Mörcke, att få underställa Kungl. Maj:ts prövning åtskilliga av vederbörande militära myndigheter gjorda framställningar angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande samt yttrade därvid följande:

»Innan jag ingår på de nu föreliggande framställningarna, anhåller jag att inledningsvis få redogöra för

Hittills beräknade engångskostnader för lantförsvarets ordnande.

Beräkning av engångs- kostnaderna för lantför- svarets ord- nande enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 138 till 1914 års senare riksdag.	Enligt de av Kungl. Maj:tt för 1914 års senare riksdag uti propositionen nr 138 framlagda beräkningarna skulle engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande uppgå till följande belopp, nämligen:	
	för årsklassen 1914 yngre	kronor 10,812,604: —
	» intendenturmateriel	» 23,827,310: —
	» artillerimateriel	» 19,032,600: —
	» ingenjörmateriel	» 3,242,142: —
	» sjukvårds- och veterinärmateriel	» 650,000: —
	» fasta försvaret	» 2,272,000: —
Summa kronor 59,836,656: —		

Med hänsyn därtill, att leveranserna av intendenturmateriel skulle komma att under en följd av år få stadigvarande karaktär, ansågs emellertid den för dylik materiel beräknade kostnaden kunna minskas med 1,800,000 kronor. Sammanlagda kostnaden skulle följaktligen komma att uppgå till 58,036,656 kronor.

Hela detta belopp ansågs emellertid icke behöva bestridas av värnsskattemedel. Uti den till riksdagen avlätna statsverkspropositionen av den 18 maj 1914 hade nämligen för anskaffning av viss uti ovan nämnda belopp inräknad materiel äskats anslag å 1915 års stat med tillhoppa 1,020,000 kronor. Vidare kunde ett belopp av sammanlagt 5,800,000 kronor under åren 1916—1922 beräknas bli under fjärde huvudtiteln disponibelt för nyanskaffningar. Efter avdrag av förenämnda båda belopp, tillhoppa 6,820,000 kronor, återstode således — framhölls i det vid propositionen nr 138 fogade statsrådsprotokollet — att täcka 51,216,656 kronor. Sedan från värnskatten, beräknad till 75,000,000 kronor, avdragits engångskostnaderna för sjöförsvaret, vilka komme att uppgå till i runt tal högst 24,200,000 kronor, återstode för de lantförsvarets engångskostnader, som borde bestridas av värnsskattemedel, åtminstone 50,800,000 kronor eller ungefär 400,000 kronor mindre än samma kostnaders slutsumma. Till täckande av denna eventuella brist funnes emellertid att tillgå till värnsskattefonden inflytande räntor, som säkerligen icke komme att understiga sist angivna belopp.

Vid granskningen av de utav Kungl. Maj:t framlagda beräkningarna av engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande fann riksdagen sig böra, med anledning av de utav riksdagen beslutade ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag till väruppliktslag, höja kostnaderna för övning av årsklassen 1914 yngre från 10,812,604 kronor med 285,582 kronor till 11,098,186 kronor.

1914 års
senare riks-
dags beräk-
ning av
engångs-
kostnaderna
för lant-
försvarets
ordnande.

Kostnaderna för intendenturmateriel ansåg riksdagen böra ökas med dels 300,000 kronor på grund av övergång från ett av Kungl. Maj:t vid kostnadsberäkningen följt alternativ A till ett annat alternativ B, dels ock med 300,000 kronor för anskaffning av kokkärl och kappor för landstormen. Å andra sidan kunde kostnaderna minskas med 300,000 kronor genom vissa persedlars utbrytande ur anskaffningsplanen. Därjämte ansåg riksdagen, att det av Kungl. Maj:t gjorda avdraget på grund av kontinuerliga leveranser, 1,800,000 kronor, kunde höjas med 500,000 kronor. Kostnaderna för intendenturmateriel, av Kungl. Maj:t beräknade till (23,827,310 — 1,800,000 =) 22,027,310 kronor, komme följaktligen att uppgå till [(22,027,310 + 300,000 + 300,000) — (300,000 + 500,000) =] 21,827,310 kronor.

Mot de av Kungl. Maj:t beräknade kostnaderna för artillerimateriel, 19,032,600 kronor, förklarade riksdagen sig icke hava annat att erinra, än att enligt riksdagens uppfattning avdrag kunde göras på grund av kontinuerliga leveranser med ett belopp av 400,000 kronor. Kostnaden för ifrågavarande materiel borde följaktligen upptagas till 18,632,600 kronor.

Beträffande Kungl. Maj:ts förslag i fråga om ingenjörmateriel ansåg riksdagen, att behovet av gnisttelegrafmateriel icke blivit i erforderlig grad tillgodosett. De för anskaffande av ingenjörmateriel beräknade kostnaderna borde därför ökas med 273,000 kronor eller från 3,242,142 kronor till 3,515,142 kronor.

Mot de av Kungl. Maj:t beräknade kostnaderna för anskaffande av sjukvårds- och veterinärmateriel samt för stärkandet av det fasta försvaret förklarade sig riksdagen icke hava något att erinra.

Engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande skulle följaktligen enligt riksdagens beräkning uppgå till följande belopp, nämligen

för årsklassen 1914 yngre.....	kronor	11,098,186: —
» intendenturmateriel	»	21,827,310: —
» artillerimateriel	»	18,632,600: —
» ingenjörmateriel	»	3,515,142: —
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	650,000: —
» fasta försvaret	»	2,272,000: —

Summa kronor 57,995,238: —

På grund härav och med tillämpning i övrigt av de utav Kungl. Maj:t följda beräkningsgrunderna beräknade riksdagen hela den å lantförsvaret belöpande delen av värnskattemedel till i runt tal 50,800,000 kronor, eller samma belopp som enligt Kungl. Maj:ts proposition.

Enligt en av riksdagen uppgjord plan skulle av förenämnda 57,995,238 kronor utgå

under år 1915	.....	kronor 17,757,430: —
» » 1916	.....	» 11,345,064: —
» » 1917	.....	» 9,520,278: —
» » 1918	.....	» 6,671,074: —
» » 1919	.....	» 6,107,756: —
» » 1920 och följande år	.....	» 6,593,636: —

1915 års
riksdags
beslut om
anvisande av
medel för
ytterligare
engångskost-
nader för
lantförsvarets
ordnande.

Såsom förut nämnts, hade Kungl. Maj:t beräknat de engångskostnader för lantförsvarets ordnande, som voro avsedda att bestridas av värnskattemedel, till i runt tal 50,800,000 kronor och samma kostnader för sjöförsvarets ordnande till i runt tal 24,200,000 kronor. Sammanlagda kostnaderna skulle alltså komma att uppgå till 75,000,000 kronor. I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t, att värnskatten, vilken var avsedd för täckande av ifrågavarande kostnader, skulle läggas så, att densamma komme att inbringa ett nettobelopp av 75,000,000 kronor.

Emellertid fann sig riksdagen böra vidtaga en höjning av sjöförsvarets engångskostnader med i runt tal 275,000 kronor. Med hänsyn till den osäkerhet, som i varje fall måste komma att vidlåda beräkningen av det verkliga beloppet, vartill en skatt av ifrågavarande storlek och beskaffenhet kunde komma att uppgå, ansåg dock riksdagen denna ökning icke vara av beskaffenhet att böra föranleda någon ändring av de utav Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna för värnskattens utgående. Vid uppgörandet av 1915 års riksstat utgick riksdagen från, att värnskattens nettobelopp komme att uppgå till 75,300,000 kronor.

Vid en under nästlidet år inom finansdepartementet verkställd beräkning av det belopp, som kunde förväntas komma att genom värnskatten inflyta, framgick emellertid, att värnskatten kunde antagas komma att lämna ett överskott av 11,525,000 kronor. Med anledning härav föreslog Kungl. Maj:t 1915 års riksdag (proposition nr 194), att ifrågavarande överskott skulle tagas i anspråk för anskaffande av

en del sådan, förut icke beräknad materiel, som enligt de under det pågående världskriget redan vunna erfarenheterna vore av särskild betydelse, nämligen viss tung artillerimateriel, viss ingenjörmateriel samt viss intendenturutrustning för landstormen.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev på det sätt av riksdagen bifallen (riksdagens skrivelse nr 150), att riksdagen för år 1916 av värnsskattemedel beviljade

dels för anskaffande av viss intendenturmateriel ett belopp av 3,362,000 kronor;

dels för anskaffande av viss artillerimateriel ett belopp av 2,918,000 kronor;

dels ock för anskaffande av viss ingenjörmateriel ett belopp av 420,000 kronor.

De av riksdagen hittills beräknade engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande belöpa sig alltså till följande belopp, nämligen:

för årsklassen 1914 yngre	kronor	11,098,186: —	Sammanfattning av de utav riksdagen hittills beräknade engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande.
» intendenturmateriel (21,827,310 + 3,362,000 =)	»	25,189,310: —	
» artillerimateriel (18,632,600 + 2,918,000 =)	»	21,550,600: —	
» ingenjörmateriel (3,515,142 + 420,000 =)	»	3,935,142: —	
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	650,000: —	
» fasta försvaret	»	2,272,000: —	
Summa kronor		64,695,238: —	

Av förenämnda belopp, 64,695,238 kronor, har riksdagen hittills anvisat:

för år 1915

	Å riksstaten under fjärde huvudtiteln:	Av värnsskattemedel:	Av riksdagen gjorda eller av Kungl. Maj:t hittills begärda anvisningar för bestridande av engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande.
för årsklassen 1914 yngre	kronor	—	
» intendenturmateriel	»	225,000: —	
» artillerimateriel	»	795,000: —	
» ingenjörmateriel	»	—	
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	—	
» fasta försvaret	»	—	
Summa kronor		1,020,000: —	16,737,430: —

för år 1916

		Av värnskatte- medel:
för årsklassen 1914 yngre	kronor	2,503,317: —
» intendenturmateriel	»	7,362,000: —
» artillerimateriel	»	9,018,000: —
» ingenjörmateriel	»	1,436,747: —
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	325,000: —
Summa kronor		20,645,064: —

Uti innevarande års statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit följande anvisningar

för år 1917

		Av värnskatte- medel:
för årsklassen 1914 yngre	kronor	1,003,531: —
» intendenturmateriel	»	5,000,887: —
» artillerimateriel	»	3,500,000: —
» ingenjörmateriel	»	1,016,747: —
Summa kronor		10,521,165: —

Under förutsättning att Kungl. Maj:ts nyssnämnda förslag vinner riksdagens bifall, skulle således av de beräknade engångskostnaderna, 64,695,238 kronor, hava hittills anvisats:

för år 1915 (1,020,000 + 16,737,430 =)	kronor	17,757,430: —
» » 1916	»	20,645,064: —
» » 1917	»	10,521,165: —
Summa kronor		48,923,659: —

Detta belopp fördelar sig sålunda:

för årsklassen 1914 yngre	kronor	10,150,530: —
» intendenturmateriel	»	16,362,887: —
» artillerimateriel	»	16,018,000: —
» ingenjörmateriel	»	3,470,242: —
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	650,000: —
» fasta försvaret	»	2,272,000: —
Summa kronor		48,923,659: —

Av de beräknade engångskostnaderna skulle således återstå att anvisa under åren 1918—1920 och följande år ett belopp av (64,695,238—48,923,659=) 15,771,579 kronor, därav skulle avses

för årsklassen 1914 yngre (11,098,186—

10,150,530=)	..... kronor	947,656: —
» intendenturmateriel (25,189,310—16,362,887=)	»	8,826,423: —
» artillerimateriel (21,550,600—16,018,000=).....	»	5,532,600: —
» ingenjörmateriel (3,935,142—3,470,242=).....	»	464,900: —

Summa kronor 15,771,579: —

Såsom förut nämnts, har riksdagen beräknat, att ett belopp av sammanlagt 5,800,000 kronor under åren 1916—1922 kunde bli under fjärde huvudtiteln disponibelt för nyanskaffningar. Något härför avsett belopp upptogs icke under nämnda huvudtitel för år 1916 och har ej heller beräknats under samma huvudtitel i det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till riksstat för år 1917. Då emellertid värnskatten blivit beräknad under nämnda förutsättning, torde omfördälda 5,800,000 kronor böra under följande år upptagas under fjärde huvudtiteln. De engångskostnader för lantförsvarets ordnande, som återstå att under åren 1918—1920 och följande år bestrida av värnskattemedel, belöpa sig alltså till (15,771,579—5,800,000=) 9,971,579 kronor.

Framställningar angående anvisande av ytterligare medel för lantförsvarets ordnande.

De av Kungl. Maj:t för 1914 års senare riksdag framlagda beräkningarna av engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande voro uppgjorda med hänsyn till den kännedom, man vid tiden för beräkningarnas uppgörande hade om bristerna i vårt försvarsväsende, och med beaktande av de krav, som vid nämnda tidpunkt ansågos oundgängligen böra tillgodoses. Erfarenheterna från det pågående världskriget hava emellertid givit vid handen, att arméns behov av materiel av olika slag måste tillgodoses i avsevärt större utsträckning, än man förut beräknat, ävensom att vissa grenar av försvarsorganisationen måste utvecklas och förstärkas för att, så långt möjligt är, kunna motsvara sitt ändamål. Med anledning härav hava vederbörande militära myndigheter, under framhållande av nödvändigheten att stärka arméns krigsberedskap, gjort åtskilliga framställningar om anvisande av medel dels för an-

skaffande av viss för armén ytterligare erforderlig materiel, dels ock för vidtagande av vissa andra försvarsanordningar. Jag anhåller nu att få föredraga de sålunda gjorda framställningarna, nämligen:

arméförvaltningens fortifikationsdepartements särskilda underdåniga skrivelse den 17 mars 1915 angående anvisande av medel för komplettering av viss ingenjörmateriel;

arméförvaltningens artilleridepartements särskilda underdåniga skrivelse den 14 september 1915 angående anskaffning av artillerimateriel, ävensom chefsens för generalstaben däröver avgivna utlåtande;

chefens för generalstaben särskilda underdåniga skrivelse den 8 november 1915 angående vidtagande av vissa befästningsanordningar, ävensom arméförvaltningens fortifikations- och civila departements däröver avgivna utlåtande;

chefens för generalstaben särskilda underdåniga skrivelse den 3 december 1915 angående vidtagande av åtgärder för trygghet i krigstid av trafiken å vissa järnvägslinjer, ävensom arméförvaltningens fortifikations- och civila departements däröver avgivna utlåtande;

chefens för generalstaben särskilda underdåniga skrivelse den 18 december 1915 angående anskaffning och uppläggande i förråd av vissa verktyg och materialier, ävensom arméförvaltningens fortifikationsdepartements däröver avgivna utlåtande;

arméförvaltningens artilleridepartements särskilda underdåniga skrivelse den 28 december 1915 angående anskaffning av råvaror m. m. för tillverkning av krigsmateriel;

arméförvaltningens intendentsdepartements särskilda skrivelse den 1 februari 1916 angående fyllande av bristerna i intendenturutrustningen vid armén; samt

arméförvaltningens artilleridepartements särskilda underdåniga skrivelse den 16 februari 1916 angående utvidgningar vid statens ammunitionsfabrik, Karl Gustafs stads gevärsfaktori och Åkers krutbruk.

Vidare anhåller jag att i detta sammanhang få föredraga ett av särskilda inom lantförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga med särskild skrivelse den 1 november 1915 avgivet förslag i fråga om landstormens utrustning m. m.»

Sedan departementschefen härefter närmare redogjort för innehållet i de sålunda gjorda framställningarna, ävensom för kostnaderna för tillgodoseendet av de däri framställda kraven, fortsatte departementschefen:

»Att nu bereda tillgångar till täckande av de högst avsevärda kostnader, ett bifall till de gjorda framställningarna skulle medföra, är under förhandenvarande förhållanden icke möjligt. Huru angeläget det än vore

att för stärkande av landets försvarskraft kunna tillgodose flertalet av de framställda kraven, måste man därför söka begränsa sig till fyllande av sådana oundgängliga behov, vartill medel för närvarande kunna beredas.

Sedan statsrådet och chefen för finansdepartementet meddelat, att anledning finnes att antaga, att för lantförsvarets extra ordinarie behov icke under de närmaste åren kunde påräknas högre belopp än 40,000,000 kronor, anmodade jag den 26 februari 1916 chefen för generalstaben att, efter samråd med generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, chefen för fortifikationen, generalintendenten samt ordföranden i den av Kungl. Maj:t den 26 juli 1915 tillsatta krigsmaterielkommissionen, skyndsamt under nämnda förutsättning avgiva yttrande, vilka lantförsvarets behov syntes vara av beskaffenhet att bära tillgodoses inom ramen av ett till 40,000,000 kronor begränsat anslag till extra ordinarie utgifter.

Till åttlydnad härav har chefen för generalstaben i särskild skrivelse den 24 mars 1916 avgivit det sålunda infordrade utlåtandet och därvid hemställt, att följande belopp måtte anvisas, nämligen

till artilleribehov	kronor 24,325,800: —
» fortifikationsbehov	» 2,617,000: —
» intendenturbehov	» 11,171,000: —
» andra behov	» 1,886,200: —
<hr/>	
Summa kronor 40,000,000: —	

Efter det chefen för generalstaben avgivit sitt förenämnda yttrande, hava till Kungl. Maj:t inkommit ytterligare tre framställningar angående tillgodoseende av vissa försvarsbehov.

Sålunda har arméförvaltningen med särskild underdånig skrivelse den 29 mars 1916 överlämnat kostnadsberäkningar rörande ett av chefen för generalstaben upprättat förslag till omorganisation av arméns flygvapen. Enligt nämnda beräkningar skulle de årliga kostnaderna härför uppgå till i runt tal 1,100,000 kronor och engångskostnaderna till 6,475,657 kronor.

Vidare hava förutnämnda inom lantförsvaret tillkallade sakkunniga med särskild skrivelse den 31 mars 1916 överlämnat utredning och förslag angående beredande av förrådslokaler för landstormen. Kostnaderna härför beräknades uppgå till sammanlagt 1,126,300 kronor.

Slutligen har chefen för generalstaben med särskild underdånig skrivelse den 4 april 1916 överlämnat en av generalfälttygmästaren och

inspektören för artilleriet gjord framställning om upprättande av ett nytt tungt artilleriregemente. De årliga kostnaderna härför beräknades belöpa sig till 673,342 kronor 53 öre och engångskostnaderna till 13,844,892 kronor.

Jag övergår nu till att uttala mig angående de försvarsbehov, som synas mig vara av beskaffenhet att nu böra tillgodoses. Härvid torde jag först få yttra mig angående de uti chefens för generalstaben skrivelse den 24 mars 1916 framställda anslagskraven, vilka kunna sägas i organisatoriskt avseende hålla sig inom ramen för 1914 års härordning. I sammanhang härmed torde jämväl böra till prövning upptagas de förslag, som framställts beträffande landstormens utrustning samt anordnande av landstormsförråd.

A. Anslagskrav inom ramen för 1914 års härordning.

Artilleri-
behov.

Såsom förut nämnts, har chefen för generalstaben uti sin skrivelse den 24 mars 1916 för tillgodoseende av vissa artilleribehov beräknat ett belopp av 24,325,800 kronor. Härav äro 13,700,800 kronor avsedda för anskaffning av viss artillerimateriel av olika slag och 10,625,000 kronor för utvidgning av arméns fabriker.

Mot beräkningen av den för anskaffning av *artillerimateriel* avsedda posten har jag icke annat att erinra, än att densamma, med hänsyn till nödvändigheten av att tillgodose vissa andra krav, torde böra nedsättas med 1,530,000 kronor. För ifrågavarande ändamål torde alltså böra upptagas ett belopp av 12,170,800 kronor.

Det torde böra nämnas, att i det sålunda beräknade beloppet ingår visst belopp för att möjliggöra en ombeväpning av ett fältkanonbatteri per fältartilleriregemente med fälthaubitser. Erfarenheterna från kriget hava nämligen oförtydbart givit vid handen, att antalet fälthaubitser måste ökas i förhållande till antalet fältkanoner. Enligt 1914 års härorganisation skall varje fältartilleriregemente i fred vara formerat på tre kanondivisioner om tre batterier och en haubitsdivision om två batterier. Därest medel för den föreslagna ombeväpningen beviljas, torde, för underlättande av övergången till krigsfot, beträffande fältartilleriregementenas fredsorganisation endast böra bestämmas, att deras åkande formationer skola vara formerade på fyra divisioner med tillsammans elva batterier.

Vad *arméns fabriker* beträffar, utgöras dessa för närvarande av ammunitionsfabriken, vars verksamhet bedrives å två avdelningar, den ena

vid Marieberg i Stockholm och den andra å Karlsborg, Karl Gustafs stads gevärsfaktori och Åkers krutbruk. Enligt 1914 års härordningsbeslut skall ammunitionsfabrikens Mariebergsavdelning förflyttas till Karlsborg, och hava kostnaderna härför av riksdagen beräknats till 950,000 kronor, att förskottsvis utgå av statsverkets värnskattefond och sedermera ersättas av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål eller annan fond, dit köpeskillingarna för nu till lantförsvaret auslagna fastigheter, vilka med riksdagens samtycke försäljas, kunna komma att inflyta.

Uti sin skrivelse den 16 februari 1916 har nu arméförvaltningens artilleridepartement föreslagit, att en helt ny ammunitionsfabrik måtte upprättas invid Jönköping, att avdelningen å Karlsborg efter nu pågående mindre komplettering måtte få kvarstå oförändrad, samt att något beslut om Mariebergsavdelningens framtida avveckling ej måtte fattas, förrän frågan om ammunitionsfabrikens utökning blivit löst och ny fabriksavdelning trätt i verksamhet. Kostnaderna för den nya fabriken beräknades till 10,000,000 kronor, däri inräknade de av 1914 års senare riksdag för Mariebergsavdelningens flyttning avsedda 950,000 kronor.

Vidare föresloge artilleridepartementet, att för säkerställandet av arméns behov av handvapen det nuvarande gevärsfaktoret måtte utvidgas för en beräknad kostnad av 985,000 kronor eller i runt tal 1,000,000 kronor.

Slutligen föresloge departementet, att för säkerställandet av arméns krutbehov ett nytt krutbruk måtte anläggas invid Jönköping för en beräknad kostnad av 2,750,000 kronor.

I sammanhang härmed anmälde departementet, att tillkomsten av den nya ammunitionsfabriken och det nya krutbruket krävde en ökning av den fast anställda personalen, och beräknade departementet härför 33 nya beställningar. Kostnaderna för denna personal hade emellertid departementet icke ansett sig böra i detta sammanhang beräkna.

I anslutning till vad sålunda och i övrigt anförts, hemställde artilleridepartementet, att till dess förfogande måtte för angivna ändamål ställas ett belopp av 13,750,000 kronor, ävensom att departementet måtte bemyndigas att med Jönköpings stad få träffa avtal rörande erforderliga markutbyten för erhållande av tomtplatser för den nya ammunitionsfabriken och det nya krutbruket.

Uti sin skrivelse den 24 mars 1916 har chefen för generalstaben tillstyrkt, att för utvidgningen av gevärsfaktoret och anläggningen av det

nya krutbruket måtte anvisas de av artilleridepartementet beräknade beloppet. Då det för den nya ammunitionsfabriken erforderliga beloppet däremot icke kunde, även med frånräknande av förutnämnda 950,000 kronor, inpassas inom ramen för det ifrågasatta 40-miljonersanslaget, borde ur planen för densamma utbrytas vissa avdelningar, representerande en sammanlagd anläggningskostnad av 2,175,000 kronor. För fabrikerna borde alltså beräknas:

Utvidgning av gevärsfaktoriet	kronor	1,000,000: —
Anläggning av nytt krutbruk	»	2,750,000: —
» » ny ammunitionsfabrik	»	6,875,000: —
Summa kronor		10,625,000: —

I överensstämmelse med de grundsatser, som dåvarande chefen för lantförsvarsdepartementet uttalat till statsrådsprotokollet den 10 juli 1914 vid anmälan av frågan om anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén, borde ifrågavarande kostnader, enligt generalstabschefens uppfattning, utgå ur lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål. Så måste ske, därest inom ramen för det ifrågasatta anslaget medel skulle bliva disponibla för de i förening med den föreslagna utvecklingen av flygmaskinskompaniet erforderliga materielanskaffningarna ävensom för anskaffning av materiel till ett tungt artilleriregemente.

I likhet med vederbörande myndigheter anser jag det vara av synnerlig vikt för arméns krigsberedskap, att arméns fabriker utvidgas. Med hänsyn till angelägenheten av att kunna tillgodose det trängande behovet av en förstärkning av härens tunga artilleri, finner jag mig dock icke kunna tillstyrka, att medel i detta sammanhang beräknas för åtgärder till fabrikernas utvidgande. I likhet med chefen för generalstaben håller jag före, att kostnaderna för sådana åtgärder böra, i överensstämmelse med vad 1914 års senare riksdag beslutit i fråga om kostnaderna för byggnader i samband med den nya härordningen, utgå av tomtförsäljningsmedel. Jag tillåter mig erinra därom, att det belopp, som beräknats komma att inflyta genom försäljning av de till lantförsvaret anslagna fastigheterna i och invid Stockholm, betydligt överstiger kostnaderna för hittills planerade nybyggnader för armén.

Med fattande av beslut rörande ifrågavarande anläggningar torde

böra anstå till ett kommande år. Innan ärendet förelägges riksdagen, torde ytterligare utredning i vissa avseenden vara erforderlig.

För tillgodoseende av vissa fortifikationsbehov har chefen för generalstaben i sin skrivelse den 24 mars 1916 beräknat tillhoppa 2,617,000 kronor, sålunda fördelat

**Fortifika-
tionsbehov.**

för verkställande av vissa provisoriska befästnings- arbeten	kronor 1,181,000: —
» anskaffning av vissa verktygs- och material- förråd	» 1,400,000: —
» komplettering av viss ingenjörmateriel	» 36,000 —
Summa kronor 2,617,000: —	

Mot de för anskaffning av vissa verktygs- och materialförråd samt för komplettering av viss ingenjörmateriel beräknade beloppen har jag icke något att erinra. De behov, varom här är fråga, äro nämligen av beskaffenhet att oundgängligen böra tillgodoses.

Vad de ifrågasatta befästningsarbetena däremot angår, finner jag dessa visserligen vara av behovet påkallade, men anser mig dock icke kunna i detta sammanhang tillstyrka, att anslag härför nu beräknas. De medel, som nu kunna beredas för tillgodoseendet av lantförsvarets behov, böra enligt min mening i första hand avses för stärkandet av det rörliga försvaret.

Såsom förut nämnts, har chefen för generalstaben i sin skrivelse den 24 mars 1916 föreslagit, att ett belopp av 1,886,200 kronor måtte beräknas för tillgodoseende av vissa »andra behov», vilka med hänsyn till deras beskaffenhet icke torde böra här närmare specificeras.

Ehuru det skulle vara synnerligen önskvärt, därest medel för tillgodoseende av samtliga ifrågavarande, till fortifikationsbehov närmast hänförliga krav kunde beredas, anser jag mig dock, med hänsyn till nödvändigheten att behörigen sörja för andra enligt min mening viktigare försvarskrav, icke kunna i detta sammanhang tillstyrka, att för de ändamål, varom här är fråga, beräknas högre belopp än 1,098,300 kronor.

För anskaffning av fortifikationsmateriel torde alltså böra beräknas ett belopp av sammanlagt (1,400,000 + 36,000 + 1,098,300 =) 2,534,300 kronor.

Uti sin skrivelse den 24 mars 1916 har chefen för generalstaben meddelat, att arméförvaltningens intendentsdepartement på därom fram-

**Intenden-
turbehov.**

ställd förfrågan uppgivit, att ett belopp av 11,400,000 kronor jämte vad som återstode att bevilja av redan beräknade värnskattemedel avsåge den yttersta gräns för under den närmaste tiden erforderliga anskaffningar av intendenturmateriel, som departementet kunde tillstyrka. Ifrågavarande belopp vore avsett för komplettering av linjens och reservens munderingsutrustning. För egen del ansåge sig generalstabschefen böra tillstyrka intendentsdepartementets förslag. För att förevarande post skulle kunna inpassas i det ifrågasatta anslaget å 40,000,000 kronor, ansåge generalstabschefen sig dock böra föreslå, att beloppet begränsades till 11,171,000 kronor.

Med hänsyn till angelägenheten av att snarast möjligt komplettera förefintliga brister i arméns intendenturutrustning finner jag mig böra tillstyrka, att för anskaffande av munderingsutrustning åt linjen och reserven nu beräknas det av intendentsdepartementet föreslagna beloppet eller 11,400,000 kronor.

Uti sin förberörda skrivelse har chefen för generalstaben icke ansett sig kunna i detta sammanhang föreslå, att några medel beräknades för anskaffande av intendenturutrustning åt landstormen. Härutinnan hyser jag emellertid en avvikande mening. Enligt min uppfattning är nämligen frågan om landstormens förseende med utrustning av den betydelse, att densamma måste, så långt förhållandena det medgiva, vederbörligen beaktas.

Beträffande landstormens förseende med utrustning hava, såsom förut nämnts, särskilda inom lantförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga den 1 november 1915 avgivit utredning och förslag. Enligt nämnda utredning beräknades kostnaderna för den utrustning, som borde för statsmedel anskaffas utöver vad som avsetts med det av 1915 års riksdag till anskaffande av viss intendenturmateriel anvisade belopp av 3,362,000 kronor, till 15,313,254 kronor 93 öre. Detta belopp borde enligt de sakkunnigas mening fördelas på tre särskilda perioder, nämligen

1:sta perioden, omfattande år 1916	kronor 6,244,802: 67
2:dra » » åren 1917—1920	» 6,856,102: 26
3:dje » » » 1921—1924	» 2,212,350: —

Summa kronor 15,313,254: 93

För bestridande av kostnaderna under *första perioden*, 6,244,802 kronor 67 öre, kunde i första hand påräknas ett av 1914 års senare riksdag för intendenturutrustning åt landstormen av värnskattemedel beräknat belopp av 2,089,000 kronor. Framställning borde därför göras

hos riksdagen om, att detta belopp finge disponeras redan under år 1916. Vidare finnes att tillgå besparingar å de av 1915 års riksdag av värnskattemedel beviljade 3,362,000 kronor för anskaffande av viss intendenturmateriel, vilka besparingar förslagsvis kunde beräknas komma att uppgå till 575,000 kronor. Med frånräknande av ifrågavarande båda belopp, tillhopa 2,664,000 kronor, skulle således återstå 3,580,802 kronor 67 öre. Detta belopp borde äskas av 1916 års riksdag, med rätt för Kungl. Maj:t att utbetala detsamma redan under nämnda år.

De å *andra perioden* fallande kostnaderna, 6,856,102 kronor 26 öre, borde med lika belopp fördelas på vart och ett av de fyra år, perioden omfattade, samt i form av årligt extra anslag av 1,714,026 kronor äskas av riksdagen.

Kostnaderna under *tredje perioden*, 2,212,350 kronor, borde jämväl med lika belopp eller i runt tal 553,088 kronor fördelas på de särskilda år, perioden omfattade, samt i form av extra anslag äskas av riksdagen.

Uti avgivet yttrande den 19 november 1915 har arméförvaltningens intendentsdepartement förklarat sig anse de sakkunnigas förslag innebära en god lösning av frågan om landstormens beklädnad och annan intendenturutrustning. Att den framlagda utrustningsplanen sedermera måste utvidgas och kompletteras vore givet, men därest förslaget antoges, hade dock en fast grund för materielanskaffningen vunnits samt klara och bestämda riktningar angivits för den följande utvecklingen.

Med frågan om landstormens förseende med utrustning sammanhänger på det närmaste frågan om anskaffande av erforderliga *förrädsutrymmen för landstormens utrustning*. Beträffande denna sak hava, såsom förut nämnts, de inom lantförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga den 31 mars 1916 avgivit yttrande. Enligt denna utredning skulle kostnaderna för landstormsförrådets ordnande uppgå till ett belopp av 1,126,300 kronor. Anvisandet av dessa medel borde i huvudsak följa den ordning, de sakkunniga föreslagit för materielanskaffningen. Hela den föreslagna ny- eller tillbyggnaden på ett och samma ställe borde utföras på en gång och icke fördelas på de olika perioderna. Under den första perioden måste i anledning därav förrädsutrymme beredas för större styrka än den, för vilken utrustningen anskaffades eller fullständigades under samma period.

Under dessa förutsättningar beräknade de sakkunniga för ordnande av landstormsförråd under första perioden ett belopp av 559,300 kronor. Då emellertid redan finnes tillgängliga dels ett av 1914 och 1915 års riksdagar för uppförande av landstormsförråd anvisat belopp av 150,100

kronor, dels besparingar å förut för samma ändamål anvisade anslag, uppgående till 43,611 kronor 51 öre, skulle för ändamålet hos riksdagen endast behöva till anvisning under första perioden äskas ett belopp av 365,589 kronor.

Av det för landstormsförrådens ordnande av de sakkunniga beräknade beloppet borde återstoden, eller 567,000 kronor, äskas av riksdagen för andra perioden av den uppgjorda planen för intendenturmaterielens anskaffning.

De sakkunniga hava i detta sammanhang ansett sig böra framhålla, att nyssnämnda plan, vad första perioden angår, vore oberoende av, huruvida utvecklingen av landstormens organisation komme att gå i den riktning, de sakkunniga antytt, eller icke. Detsamma gällde även beträffande den nu föreslagna planen för beredande av erforderliga förrådslokaler.

Att frågan om landstormens förseende med en ändamålsenlig och med hänsyn till dess uppgifter anpassad utrustning är av mycket stor betydelse, torde icke närmare behöva påvisas. Den år 1914 företagna landstormsmobiliseringen har härutinnan lämnat åtskilliga lärdomar. Den viktigaste torde vara, att därest landstormen skall på ett fullt effektivt sätt kunna tagas i anspråk för landets försvar, man icke med någon större säkerhet kan räkna på, att landstormsmännen själva i allmänhet skola kunna medföra erforderlig munderingsutrustning. I samma mån som landstormen tillämnas mera viktiga uppgifter i händelse av krig, blir det mera betydelsefullt, att dess utrustning blir sådan, att landstormsmännen skola med minsta möjliga umbäranden kunna övervinna fältlivets svårigheter. Det torde under sådana förhållanden vara högeligen önskvärt, att staten för landstormen anskaffar beklädnadsutrustning, som med avseende å beskaffenheten i det väsentligaste sammanfaller med linjens och som beträffande fullständigheten i huvudsak lämpas efter arten av den tjänstgöring, som enligt uppgjorda planer åligger de olika landstormskategorierna.

Det av de sakkunniga framlagda förslaget avser ett fullföljande av den plan för landstormens utrustning, som de sakkunniga framlade i särskild skrivelse den 30 mars 1915 rörande en första komplettering under den närmaste framtiden av landstormens intendenturmateriel och mot vilken plan 1915 års riksdag icke hade något att i sak erinra. Med hänsyn till vad jag förut anfört och då den verkställda utredningen icke giver mig anledning till någon erinran, finner jag mig böra till-

styrka, vad de sakkunniga föreslagit beträffande såväl intendenturmateriel för de särskilda landstormskategorierna som de persedelslag, vilka i första hand böra ingå i denna utrustning, likasom ock i fråga om grunderna för dessas anskaffning. Att landstormens persedlar böra vara av samma modell och beskaffenhet som de för armén avsedda, är nödvändigt, för att de skola kunna omsättas genom användning vid armén.

Kostnaderna för den utrustning, som skulle för statsmedel anskaffas, hava av de sakkunniga beräknats till sammanlagt 15,313,254 kronor 93 öre. Då beräkningen är uppgjord enligt av arméförvaltningen angivna och med hänsyn till rådande förhållanden i vissa fall jämkade grundpriser, har jag icke något att mot densamma erinra.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle kostnaderna fördelas på tre särskilda perioder. Under den första skulle utgå 6,244,802 kronor 67 öre, under den andra 6,856,102 kronor 26 öre och under den tredje 2,212,350 kronor. Då ifrågavarande plan för kostnadernas fördelning är uppgjord med hänsyn därtill, att anskaffningen av den erforderliga utrustningen bör äga rum, i den mån landstormsorganisationen utvecklas och genomföres, giver de sakkunnigas härutinnan framställda förslag mig icke anledning till någon erinran av principiell innebörd. Någon förskjutning av anslagsfördelningen på de olika åren torde dock, med hänsyn till andra anslagskrav, komma att visa sig nödvändig.

Vad angår de å första perioden belöpande kostnaderna, 6,244,802 kronor 67 öre, skulle för dessas täckande tagas i anspråk dels det belopp av 2,089,000 kronor, som av 1914 års senare riksdag för ändamålet beviljats, ehuru detsamma ännu icke anvisats, dels ock uppkommande behållningar, förslagsvis beräknade till 575,000 kronor, å det av 1915 års riksdag till anskaffande av utrustning åt landstormen beviljade anslaget. Återstående 3,580,802 kronor 67 öre ansåge de sakkunniga böra äskas av innevarande års riksdag, med rätt för Kungl. Maj:t att redan i år utbetala detsamma. Vad angår förstnämnda båda belopp, tillhopa 2,664,000 kronor, tillåter jag mig erinra, att Kungl. Maj:t i innevarande års statsverksproposition föreslagit, att nämnda belopp måtte för ifrågavarande ändamål ställas till Kungl. Maj:ts disposition under innevarande år. För bestridande av de å första perioden fallande kostnaderna skulle alltså ytterligare erfordras 3,580,802 kronor 67 öre. Detta belopp anser jag böra i detta sammanhang äskas av riksdagen. För anskaffande av munderingsutrustning åt landstormen torde följaktligen böra beräknas ett belopp av i jämnt tal 3,580,800 kronor.

De å andra och tredje perioderna fallande kostnaderna torde under kommande år böra av riksdagen äskas såsom extra anslag under riksstatens fjärde huvudtitel.

För beredande av erforderligt förrådsutrymme åt landstormens utrustning erfordras, enligt de sakkunnigas beräkningar, för första perioden ett belopp av 365,589 kronor. Detta belopp torde, i likhet med vad fallet var med förenämnda av 1914 och 1915 års riksdagar anvisade 150,100 kronor, emellertid böra bestridas av tomtförsäljningsmedel. I avvaktan på att dylika medel bliva tillgängliga torde beloppet få av Kungl. Maj:t av tillgängliga medel förskottsvis utanordnas.

För anskaffande av intendenturmateriel torde alltså böra beräknas för linjen och reserven	..... kronor 11,400,000: —
» landstormen	» 3,580,800: —
	<hr/> Summa kronor 14,980,800: —

B. Anslagskrav utöver ramen för 1914 års härordning.

1. Förslag om omorganisation av arméns flygvapen.

Under framhållande av att flygvapnets betydelse för den nutida krigföringen visat sig långt överträffa de förväntningar, man vågat ställa på detta före världskrigets utbrott knappast allvarligt prövade vapen, samt att det därför vore för vårt land en bjudande nödvändighet att snarast söka tillgodogöra sig den vunna erfarenheten och tillföra armén det tillskott i försvarskraft, som ett i fred väl utbildat och för utvecklingsmöjligheter vid mobilisering organiserat flygvapen gäve, har chefen för generalstaben uti underdånig skrivelse den 10 januari 1916 ävensom i särskild skrivelse av samma dag, efter samråd med chefen för fortifikationen, avgivit förslag till omorganisation av arméns flygvapen.

Enligt detta förslag skulle flygvapnet, vilket för närvarande ingår såsom ett särskilt kompani i Fälttelegrafkåren, organiseras som en självständig kår under egen chef samt tillsvidare fortfarande vara underställt chefen för fortifikationen. Organisationen av kåren borde komma till stånd genom nyuppsättning och den nu för flygmaskinskompaniet avsedda, särdeles knappt tilltagna personalen fortfarande ingå i Fälttelegrafkåren för tillgodoseende av dess alltjämnt ökade personalbehov. Kåren borde tillsvidare organiseras på stab, jämväl innefattande tygstat, samt på 2 kompanier med all personal, undantagandes spaningsofficerare, å kårens stat. Dessa senare borde tillsvidare såsom hittills uttagas bland kompaniofficerare vid de övriga vapenslagen. Detta nödvändiggjorde emellertid en ökning av officerskadern vid dessa, i den mån det ökade

behovet gjorde sig gällande. För materielens besiktning och vård borde organiseras en särskild tygstat. De erforderliga verkstäderna borde jämnväl vara ordnade med hänsyn till de krav, som vid krigstillfälle kunde göra sig gällande beträffande materielreparationer m. m. I tygstaten borde ingå en tygofficer, en tygingenjör samt nödigt antal tygverkmästare och hantverkare. Ett flygmaskinskompani borde givas en, i förhållande till den nu planlagda organisationen, något utökad personal. Tillsvidare borde två kompanier organiseras för att kunna fylla det oundgängliga mobiliseringsbehovet av flygmaskinsavdelningar. Hästar syntes tills vidare i fred ej böra tilldelas flygvapnet.

I enlighet med vad sålunda anförts, hade uppgjorts förslag till stat för flygkåren under tiden 1917—1918, slutande staten å 249,747 kronor 50 öre för år 1917 och å 296,548 kronor 50 öre för år 1918.

Under åberopande av vad sålunda och i övrigt anförts, hemställde generalstabschefen, att åtgärder omedelbart måtte vidtagas för flygvapnets organiserande från och med år 1917 som en fristående, chefen för fortifikationen underställd kår, med den stat, som i upprättat förslag angäves, samt att för år 1916 medel måtte anvisas för utbildning av personal och anskaffning av materiel i sådan utsträckning, att denna organisation vid nämnda tid möjliggjordes.

I anledning av förslaget har, såsom förut nämnts, arméförvaltningen den 29 mars 1916 avgivit infordrat underdånigt utlåtande angående kostnaderna för den föreslagna organisationen. Enligt verkställda beräkningar skulle de årliga kostnaderna komma att belöpa sig till 1,100,310 kronor, sålunda fördelade,

å anslag under artilleridepartementets	förvaltning	kronor	20,000: —
» » » fortifikationsdepartementets	» »	772,200: —	
» » » intendentsdepartementets	» »	31,000: —	
» » » civila departementets	» »	276,562: —	
» » » sjukvårdsstyrelsens	» »	548: —	
Summa kronor			1,100,310: —

Engångskostnaderna för kårens uppsättning beräknades sålunda:

Artilleribehov	kronor	400,000: —
Fortifikationsbehov	»	5,764,000: —
Intendenturbehov	»	300,000: —
Sjukvårdsbehov	»	11,657: —
Summa kronor		6,475,657: —

Med hänsyn till den snabba utveckling, som flygvapnet under de sistförflutna åren undergått, och i betraktande av den synnerligen stora betydelse, som numera måste tillmätas detsamma, anser även jag, att en omorganisation av vår armés flygvapen i den riktning, chefen för generalstaben föreslagit, är icke blott önskvärd utan jämväl av behovet påkallad. Emellertid finner jag mig icke kunna i detta sammanhang tillstyrka, att medel för ifrågavarande ändamål beräknas. De medel, som nu kunna avses för stärkande av vårt försvarsväsende, synas mig, vad angår åtgärder utom ramen för 1914 års organisation, i första hand böra tagas i anspråk för tillgodoseende av sådana försvarsbehov, vilka äro av beskaffenhet att icke kunna utan våda uppskjutas. Till dessa behov hör i främsta rummet en förstärkning av det tunga artilleriet. Därest detta krav skall kunna tillgodoses inom ramen av det beräknade 40-miljonersanslaget, måste med andra krav, huru viktiga de än i och för sig äro, tillsvidare anstå. Det torde jämväl kunna ifrågasättas, huruvida den lämpliga tidpunkten redan nu är inne att med ledning av erfarenheterna från kriget skrida till en definitiv organisation av flygvapnet.

2. Förslag om uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente.

Generalfält-
tygmästarens
och inspek-
törens för
artilleriet
framställning.

Uti särskild underdånig skrivelse den 31 mars 1916 har generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet framhållit, att det nu pågående världskriget beträffande artilleriet lämnat många lärdomar, som man redan nu kunde förutse komme att bliva bestående för avsevärd tid framåt och vilka det vore av vikt att snarast möjligt tillgodogöra sig, därest man i händelse av krig skulle kunna hava utsikt att utan onödiga människooffer vinna framgång. Den kanske viktigaste av dessa lärdomar vore den, som vunnits beträffande fälthärens förseende med tungt artilleri. Det hade nämligen med oemotsäglich tydlighet framgått, att fälthären måste förses med ett talrikt tungt artilleri, att uti ifrågavarande artilleri borde ingå dels, och huvudsakligen, kastpjäser, såväl 15 cm. pjäser som dylika av grövre kaliber, dels ock långskjutande tunga fältkanoner, samt att äldre för andra ändamål avsedda tyngre pjäser måst i stor utsträckning tagas i anspråk för fälthärens behov, detta jämväl i de länder, vilka vid krigsutbrottet varit i besittning av ett talrikt och med moderna pjäser försett tungt fältartilleri.

Av en jämförelse mellan förhållandena vid vår armé och förhållandena vid de krigförande makternas härar framginge, att det tunga

artilleriet inom vår armé borde utgöras av tre regementen av samma styrka som det nuvarande Positionsartilleriregementet. En stor trygghet skulle vinnas, om det betydande tillskott i värnkraft, som en sådan ökning av fälthärens tunga artilleri skulle medföra, kunde komma armén till godo. Saknaden av en tidsenlig materiel utgjorde emellertid ett svårt hinder för organisationens snara genomförande. Detta syntes dock ej få utgöra något hinder för en i övrigt nödvändig utökning av vapnet. Utom den tunga artillerimateriel, som vore tilldelad Gottlands artillerikår, Boden--Karlsborgs artilleriregemente och Positionsartilleriregementet, finnes ett antal äldre pjäser, som, ehuru de för närvarande vore avsedda för andra ändamål, dock med säkerhet kunde förutses skola komma att i händelse av krig användas åtminstone i ställningskriget. Under avvaktan på att en ny tidsenlig materiel hunne anskaffas och för att, då densamma anskaffats, hava för materielens handhavande användbar kader och utbildade värnpliktiga att tillgå, syntes det vara lämpligt och även nödvändigt att snarast möjligt och såsom ett första steg organisera *ett nytt tungt artilleriregemente*. Att samtidigt uppsätta båda de som erforderliga framhållna regementena, syntes under nuvarande förhållanden knappast vara möjligt, enär artilleriets hela officers- och underofficersstyrka ännu icke tillåte däremot svarande tillfällig minskning av nuvarande kadrer och svårigheter syntes möta att därvid säkerställa rekrytering och remontering samt på ett tillfredsställande sätt ordna förläggningen.

De pjäser, som borde ingå i arméns båda tunga artilleriregementen, syntes böra vara 15 cm. haubitser och 10,5 cm. kanoner. Nämda pjäser ägde i avseende på rörlighet, skottvidd och verkan tillfredsställande egenskaper och syntes, särskilt 15 cm. haubitserna, i samtliga de krigförande makternas härar utgöra huvudmassan av det tunga artilleriet.

Vad *fredsorganisationen* beträffade, borde vartdera av de båda tunga artilleriregementena organiseras på regementsstab, två tunga haubitsdivisioner, bestående av divisionsstab och två tunga haubitsbatterier om fyra pjäser, samt en tung kanondivision, bestående av divisionsstab och två tunga kanonbatterier om fyra pjäser.

Den fast anställda personalen vid det nya regementet borde beräknas till samma styrka som vid Positionsartilleriregementet efter genomförd härordning, dock med tillägg av en regementspastor och med undantag för musikpersonalen, som tillsvidare och intill dess frågan angående musikpersonalen vid armén bleve slutligt avgjord, borde beräknas till samma styrka som för närvarande vid Positionsartilleriregementet enligt

för år 1916 gällande stat. Det nya regementets personal skulle alltså utgöras av följande, med fasta avlöningsförmåner anställda:

Officerare:

- 1 överste och chef,
- 1 överstelöjtnant,
- 2 majorer,
- 6 kaptener av första klassen,
- 4 kaptener av andra klassen,
- 7 löjtnanter av första klassen,
- 5 löjtnanter av andra klassen,
- 3 underlöjtnanter och
- 3 fänrikar.

Underofficerare:

- 12 styckjunkare,
- 12 sergeanter av första klassen och
- 12 sergeanter av andra klassen.

Manskap:

- 10 furirer av första klassen,
- 20 furirer av andra klassen,
- 24 konstaplar,
- 96 volontärer,
- 1 sjukvårdsfurir av andra klassen,
- 2 sjukvårdskonstaplar,
- 2 sjukvårdsartillerister,
- 1 hantverksfurir av andra klassen,
- 1 hantverkskonstapel,
- 2 hantverksartillerister,
- 1 hovslagarfurir av andra klassen,
- 2 hovslagarkonstaplar och
- 3 hovslagarartillerister.

Musikpersonal:

- 1 musikstyckjunkare,
- 2 musiksergeanter av första klassen,
- 2 musiksergeanter av andra klassen,
- 1 musikfurir av andra klassen,

- 1 musikkonstapel,
- 2 musikvicekonstaplar och
- 2 trumpetare.

Civilmilitär personal:

- 1 regementspastor,
- 1 regementsläkare och
- 1 bataljonsveterinär.

Som regementet borde hava egna tygverkstäder i likhet med de flesta övriga artilleriregementen, erfordrades en ökning av *staten för artilleriets fabriker och tygstater* med

- 1 tygförvaltare av andra klassen,
- 1 tygverkmästare och
- 4 tyghantverkare.

Intendenturpersonal borde beräknas till samma antal som vid Positionsartilleriregementet, varför *intendenturkåren* borde ökas med

- 1 kapten av första klassen och
- 1 förvaltare.

Den *värnpliktiga personalen* borde slutligen efter samma beräkningsgrund utgöra 250 vapenföra vid första tjänstgöringen.

För *rättsväsendet* tillkomme vissa kostnader, vilka dock ej här kunde beräknas och som borde bestridas från medel under andra huvudtiteln.

Antalet *stämhästar* borde beräknas till samma antal, som vid Positionsartilleriregementet efter genomförd härordning eller till 1 tjänstehäst och 184 kronan tillhöriga nummerhästar.

Behovet av *lejda hästar* borde på samma sätt, enligt de efter genomförd härordning gällande grunder, beräknas till 13,104 hästlejningsdagar, nämligen för 6 batterier à 52 hästar i 42 dagar.

Med hänsyn till nödvändigheten att snarast möjligt, utan att avvakta uppförandet av ett nytt kasernetablissemang, kunna verkställa regementets uppsättande måste detsamma under de första åren erhålla en *provisorisk förläggning*. Av flera skäl, såväl ekonomiska som militära, borde emellertid de nödvändiga artilleriförråden ej uppföras å den provisoriska förläggningsorten, utan å den ordinarie (mobiliseringsorten). Ett snart bestämmande av denna senare vore därför önskvärt. Uti förslaget hade upptagits kostnaderna för ny kasern med tillhörande förråd och

tygverkstäder. Däremot hade några kostnader icke upptagits för inköp av erforderlig kaserntomt, när dessa icke ens närmelsevis kunde angivas, innan den slutliga förläggningsplatsen blivit bestämd. Därest denna valdes så, att redan befintliga övnings- och skjutfält kunde utnyttjas, syntes, med undantag för eventuella nödvändiga utvidgningar av dessa, särskilda kostnader ej erfordras för tillgodoseendet av regementets behov av övnings- och skjutplatser.

I samband med genomförandet av den nya organisationen syntes böra tagas under övervägande, huruvida icke i vår armé namnet »Positionsartilleri» borde utbytas mot »Tungt fältartilleri», när den förra benämningen ej längre vore tidsenlig eller stode i samklang med materielens beskaffenhet och användning. Regimentena i fråga borde därefter benämnas »Tunga artilleriregementen».

Enligt inom arméförvaltningen verkställda *kostnadsberäkningar* skulle engångs- och årliga kostnaderna för det tunga fältartilleriets utökande med ett nytt regemente och omorganisation enligt förut angiven plan, med undantag för vissa extra övergångskostnader, ställa sig sålunda:

A. Engångskostnader.

1. Artilleribehov:

a) Handeldvapen	kr. 288,000:—	
b) Artilleripjäser m. m.	» 8,939,850:—	kr. 9,227,850:—

2. Fortifikationsbehov:

a) Kasernbyggnad, befäls- boställen, stallar, förråd m. m.	» 2,730,000:—	
b) Tygverkstäder m. m.	» 500,000:—	» 3,230,000:—

3. Intendenturbehov:

a) Munderingsutrustning ...	» 698,907:—	
b) Kaserninventarier	» 50,000:—	
c) Stamhästar	» 156,400:—	avjämnat » 905,000:—

4. Sjukvårdsbehov:

a) Sjukvårdsmateriel	» 13,660:—	
b) Veterinärmateriel	» 4,045:—	» 17,705:—

Summa kronor 13,380,555:—

B. Årliga kostnader.

1. Anslag under artilleridepartementets förvaltning:	
Ordinarie vapenanslaget	kronor 151,615: —
2. Anslag under fortifikationsdepartementets förvaltning:	
Ordinarie byggnadsanslaget (de närmaste 4 åren efter nybyggnad)	» 15,000: —
3. Anslag under intendentsdepartementets förvaltning:	
Vederbörande ordinarie underhållsanslag:	
a) Stamanställda à kr. 1,11 i 365 dagar kr. 70,901: 25	
b) Stamhästar » » 1,13 » 365 » » 75,890: 80	
c) Lejda hästar » » 4,63 » 42 » » 60,671: 52	avjämnat kr. 210,000: —
4. Anslag under sjukvårdsstyrelsens förvaltning:	
Ordinarie sjukvårdsanslaget	» 3,970: 03
5. Anslag under civila departementets förvaltning:	
a) Avlöningsanslaget	kronor 266,935: —
b) Anställnings- och avskedspremier »	3,800: —
c) Hyra, expenser m. m. vid truppförbanden	» 1,500: —
d) Intendenturkåren	» 5,972: 50
e) Inkvarteringskostnader	» 13,400: —
f) Ålderstillägg	» 1,150: —
Summa kronor 673,342: 53	

Beträffande *övergången* till den nya organisationen har generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet ansett, att det nya regementets uppsättning borde taga sin början redan under innevarande år så tidigt och till en sådan omfattning, att en första årsklass värnpliktiga kunde överföras från infanteriet och utbildas från och med den 1 november 1916. Därigenom vunnes, att den redan befintliga äldre artillerimateriel, vilken vore avsedd att tagas i anspråk, intill dess ny tidsenlig materiel hunne anskaffas, kunde vid behov börja krigsorganiseras redan under år 1917 och att vid den nya materielens utdelning,

vilken syntes kunna taga sin början under år 1918, såväl erforderlig kader som ett visst antal utbildade värnpliktiga funnes att tillgå. Med regementets uppsättning till fulltalig styrka, i vad anginge fast anställd personal och hästar, borde därför ej heller dröja längre, än vad förhållandena krävde, och syntes denna uppsättning kunna förväntas vara genomförd från och med den 1 januari 1918, i vad personalen anginge. Under övergångstiden den 1 november 1916—den 31 december 1917 kunde regementet lämpligen organiseras som en division om stab samt två haubits- och ett kanonbatteri, vardera om fyra pjäser.

I enlighet med vad sålunda anförts, hade utarbetats förslag till övergångsplan, innefattande bestämmelser angående den fast anställda personal, som under övergångsåret 1917 borde uppföras å regementets stat, sättet för personalens uppsättning, uttagning av värnpliktiga, uppsättning av stamhästar m. m.

Såsom platser för regementets *provisoriska förläggning*, intill dess nytt kasernetablissemang hunne uppföras å ordinarie förläggningssort, kunde endast ifrågakomma etablissemangen å Rommehed, Axvall och Fristad hed, etablissemang vid före detta volontärskolan i Norrköping samt slutligen Malmöhus slott i Malmö. De tre förstnämnda platserna, av vilka endast Rommehed erbjöde vinterbonade förläggningslokaler, nödvändiggjorde samtliga avsevärda nybyggnader, ej blott av stallar, förrådshus och dylikt, utan jämväl av officers- och underofficersbostäder. De stora svårigheter för en tillfredsställande rekrytering, som en förläggning å dessa platser skulle medföra, syntes vidare bliva av en sådan art, att regementets hela uppsättande äventyrades. Dessa platser syntes därför ej böra ifrågakomma. Vad Norrköping anginge, medgäve där befintliga lokaler förläggning av blott 200 man, vilket vore alldeles otillräckligt, varjämte stallar, förråd, övningsfält m. m. samt utvecklingsmöjligheter saknades. Denna plats kunde därför ej utan avsevärda kostnader tillgodogöras för här avsett ändamål.

I Malmö syntes däremot en provisorisk förläggning utan allt för stora kostnader jämförelsevis lätt kunna ordnas, ehuru platsen på grund av sitt läge vid kusten ej gärna borde ifrågakomma som permanent förläggningssort. Det å den s. k. Slottsholmen därstädes belägna kronan tillhöriga Malmöhus slott och en del i senare tider uppförda byggnader hade intill år 1914 disponerats av Malmö centralfängelso, som emellertid nämnda år inflyttat i nya lokaler. Själva slottet, som delvis torde komma att repareras genom överintendentensämbetets försorg, vore avsett till lokal för Malmö stads museum, varemot staden förbundit sig att riva ned övriga å holmen befintliga byggnader. Enligt vad drätselnämnden meddelat, vore emellertid staden på vissa villkor villig såväl att tills-

vidare kostnadsfritt låta kronan under fem år disponera ifrågavarande byggnader å Slottsholmen som även att uthyra vissa andra mellan de inre och yttre vallgravarna belägna områden och byggnader, som erfordrades för förläggningen. Ur rekryteringssynpunkt syntes slutligen platsen lämna de bästa möjliga garantier för ett snart och säkert uppsättande av regementet.

De till disposition stående lokalerna erbjöde rum för erforderliga expeditioner, logement för manskapet, kök, matsal, bostäder för flertalet underofficerare, förrådslokaler för sex batteriers materiel enligt fälttjänst-sammansättning m. m. Förråd för övrig materiel borde, i den mån behovet framträdde, nybyggas å den utsedda framtida förläggnings- och mobiliseringsplatsen.

Vinterstallar för omkring 130 stamhästar kunde vidare för jämförelsevis ringa kostnad anordnas, plats för uppförande av sommarstallar funnes och tvenne övningsfält erbjöde sig, nämligen det tätt bredvid slottet belägna mindre s. k. Limhamnsfältet samt det mer avlägsna, men större s. k. Bulltoftafältet, båda använda av Kronprinsens husarregemente. Enligt vad under hand hos chefen för nämnda regemente inhämtats, syntes dess exercishus och hovsmedja kunna till en viss utsträckning få påräknas, ävensom ridhuslokal, för den händelse nämnda regementes ansökan om uppbyggande av ett ridhus bifölles.

För skarpskjutningar med artilleripjäser under den tid, regementet vore provisoriskt förlagt i Malmö, syntes i första hand förhyrd mark böra tagas i anspråk. Vid behov kunde därjämte Skillingaryds och, intill dess tidsenlig materiel bleve utdelad, även Rinkaby skjutfält användas.

De *extra engångskostnader*, som övergångsplanens genomförande betingade, hade inom arméförvaltningen beräknats sålunda:

Under artilleridepartementets förvaltning: för den äldre artillerimaterielens iståndsättande	kronor 237,500: —
Under fortifikationsdepartementets förvaltning: för ordnande av den provisoriska förläggningen	» 203,540: —
Under intendentsdepartementets förvaltning: för oförsedda utgifter på grund av den provisoriska förläggningen	» 10,000: —
Under civila departementets förvaltning: för dagtraktamenten, reseersättningar och dylikt	» 13,297: —
<hr/> Summa kronor 464,337: —	

Att märka vore, att förenämnda 237,500 kronor för den äldre artillerimaterielens iståndsättande vore under alla förhållanden erforderliga

för anskaffning av fordon och skjututredning m. m. för att möjliggöra, att ifrågavarande äldre materiel skulle vid behov kunna användas vid fälthären, något som med säkerhet syntes under alla omständigheter erfordras i händelse av krig.

För bestridande av *ordinarie årliga underhållskostnader under övergångstiden* erfordrades för år 1916 icke anvisande av några särskilda medel. Däremot behövdes för år 1917 en höjning av de ordinarie anslagen med sammanlagt 378,804 kronor 52 öre.

De *sammanlagda kostnadernas fördelning* på åren 1916, 1917 och de följande åren framginge av följande tabell:

		År 1916.	År 1917.	År 1918.	Summa.
		Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
A. Extra engångskostnader.					
Under artilleridepartementets	förvaltning	137,500 —	100,000 —	— —	237,500 —
» fortifikationsdepartementets	»	203,540 —	— —	— —	203,540 —
» intendentsdepartementets	»	10,000 —	— —	— —	10,000 —
» civila departementets	»	13,297 —	— —	— —	13,297 —
Summa		364,337 —	100,000 —	— —	464,337 —
B. Ordinarie engångskostnader.					
Under artilleridepartementets	förvaltning	3,610,400 —	3,764,050 —	1,853,400 —	9,227,850 —
» fortifikationsdepartementets	»	— —	1,080,000 —	¹⁾ 2,150,000 —	²⁾ 3,230,000 —
» intendentsdepartementets	»	115,000 —	712,107 —	77,893 —	905,000 —
» sjukvårdsstyrelsens	»	17,705 —	— —	— —	17,705 —
Summa		3,743,105 —	5,556,157 —	4,081,293 —	13,380,555 —
Summa engångskostnader		4,107,442 —	5,656,157 —	4,081,293 —	13,844,892 —
C. Årliga kostnader.					
Under artilleridepartementets	förvaltning	— —	93,595 —	151,615 —	— —
» fortifikationsdepartementets	»	— —	13,000 —	³⁾ 15,000 —	— —
» intendentsdepartementets	»	— —	105,894 06	210,000 —	— —
» sjukvårdsstyrelsens	»	— —	1,959 46	3,970 03	— —
» civila departementets	»	— —	164,356 —	292,757 50	— —
Summa		— —	378,804 52	673,342 53	— —
Summa kostnader för år 1916 och 1917		4,107,442 —	6,034,961 52	— —	— —

¹⁾ Att fördelas på åren 1918—20.

²⁾ Här i ingå ej kostnaden för inköp av kaserntomt och eventuellt kostnader för övnings- och skjutfält, vilka först i samband med en fullständig utredning av förlägningsfrågan kunna beräknas.

³⁾ Avser underhållskostnaderna efter färdigbyggt ordinarie kasernetablissemang.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställde generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet

att Kungl. Maj:t måtte till innevarande års riksdag avlåta proposition om uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente i överensstämmelse med förut angivna principer,

att för ändamålet måtte anslås 13,844,892 kronor, att utgå med 4,107,442 kronor under år 1916, med 5,656,157 kronor under år 1917 och med 4,081,293 kronor efter den 1 januari 1918, utgörande erforderliga engångskostnader, samt

att de ordinarie årliga anslagen måtte höjas för år 1917 med sammanlagt 378,804 kronor 52 öre, att fördelas å arméförvaltningens olika departement och de särskilda anslagen enligt skrivelsen bifogade bilagor.

Uti den 1 april 1916 avgivet yttrande har arméförvaltningen, med anmälan att från dess sida intet finnes att erinra mot de gjorda kostnadsberäkningarna, tillstyrkt bifall till den av generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet gjorda framställningen.

Arméförvaltningens yttrande.

Chefen för generalstaben har uti sitt den 4 april 1916 avgivna utlåtande anført, att det tunga artilleriet i det nu pågående kriget visat sig äga en mångdubbelt större betydelse än förr. Vid ett flertal tillfällen hade tillgången på ett tillräckligt talrikt tungt artilleri rent av utgjort förutsättningen för anfallets lyckliga genomförande. Exempel saknades ej heller på det tunga artilleriets avgörande betydelse gentemot fientliga landstigningar, något som för vårt vidkommande särskilt vore att beakta. Slutligen syntes ej heller böra förbises, att ett talrikt tungt artilleri verksamt kunde bidra till att minska egna förluster under såväl försvar som anfall.

Chefens för generalstaben yttrande.

Enär vår fälthär vore i behov av en betydande ökning av tungt artilleri, ansåge sig chefen för generalstaben böra på det allra bestämdaste tillstyrka det föreliggande, väl avvägda förslaget till omedelbar ökning av det tunga artilleriet.

Bland de många erfarenheter, som det pågående världskriget lämnat, torde väl knappast någon vara mera påtaglig än den stora betydelsen av att fälthären äger tillräcklig tillgång på tungt artilleri. Uti såväl officiella rapporter som berättelser, avgivna av fackmän, vilka varit i tillfälle att närmare studera krigföringen, har näppeligen någon sak blivit med större styrka framhållen. Det måste under sådana förhållanden givetvis ligga vikt uppå, att så långt möjligt är för vår försvarsorgani-

Departementschefen.

sation tillgodogöra sig denna erfarenhet. Även för en större allmänhet såväl i de krigförande som i neutrala länder har det tunga artilleriets stora betydelse i den moderna krigsföringen börjat att framstå fullt tydligt.

Enligt 1914 års härordning utgöres vår fälthärs tunga artilleri av endast ett enda regemente, nämligen Positionsartilleriregementet, vilket efter genomförd härordning skall, utom reservformationer, bestå av två tunga haubitsdivisioner om två batterier å fyra pjäser och en tung kanondivision om två batterier å fyra pjäser. Vid den för Gottlands stridskrafter avsedda Gottlands artillerikår, vilken för närvarande består av tre fältkanonbatterier och ett positionsbatteri, skall enligt den nya härordningen ett av fältkanonbatterierna förses med haubitsmateriel. Beträffande materielen är att märka, att medan de haubitser, som finnas, äro av fullt modern typ, den tunga kanonmaterielen utgöres av äldre pjäser, vilka icke motsvara de fordringar, som numera måste uppställas å dylik materiel.

Det torde icke närmare behöva påvisas, huru svagt det tunga artilleriet är inom vår armé företrätt i jämförelse med vad förhållandena numera anses oundgängligen fordra. Redan före kriget kunde det tunga artilleriet i vår armé anses fåtaligt, såsom också omnämndes i 1914 års härordningsproposition. Med hänsyn tagen till de under kriget gjorda erfarenheterna borde detta vapen, enligt vad generalfältygmästaren och inspektören för artilleriet framhållit, utgöras av tre regementen av samma styrka som det nuvarande Positionsartilleriregementet.

Med hänsyn till angelägenheten av att snarast möjligt bereda vår armé det krafttillskott av tungt artilleri, varav densamma är i oundgängligt behov, har nu generalfältygmästaren och inspektören för artilleriet föreslagit uppsättandet av ett nytt tungt artilleriregemente, vilket skulle liksom Positionsartilleriregementet i fredstid organiseras på regementsstab, två tunga haubitsdivisioner, bestående av divisionsstab och två tunga haubitsbatterier om fyra pjäser, samt en tung kanondivision, bestående av divisionsstab och två tunga kanonbatterier om fyra pjäser. Materielen för båda regementena skulle utgöras av 15 cm. haubitser och 10,5 cm. kanoner. I avvaktan på att tidsenlig materiel hunne anskaffas och för att, då sådan blivit färdigställd, hava för materielens handhavande användbar kader och utbildade värnpliktiga att tillgå, skulle för det nya regementet iordningställas en del äldre materiel, vilken under alla omständigheter med säkerhet kunde förutses skola komma att i händelse av krig användas åtminstone i ställningskriget.

Då jag, i likhet med vederbörande myndigheter, hyser den bestämda uppfattningen, att en förstärkning av det tunga artilleriet inom vår armé är att hänföra till de krav, som på grund av världskrigets lärdomar oundgängligen måste tillgodoses, och då jag vid prövning av det föreliggande förslaget funnit detsamma i såväl huvudsak som detaljer väl avvägt och ägnat att tillföra armén ett avsevärt krafttillskott, tvekar jag icke att tillstyrka detsamma. Att låta med besluts fattande i förevarande fråga anstå, till dess erfarenheterna från kriget föreligga mera samlade, anser jag så mycket mindre tillrådligt, som i varje fall en avsevärd tid kommer att förflyta, innan den nya organisationen hinner genomföras och ny materiel anskaffas. Det torde i detta sammanhang böra särskilt framhållas, att även om det tunga artilleriet ökas, någon motsvarande minskning icke kan äga rum av det lätta fältartilleriet.

Vad det nya regementets fast anställda personal angår, har denna föreslagits skola erhålla samma styrka som vid Positionsartilleriregementet efter genomförd härordning, dock med tillägg av en regementspastor. I avvaktan på att frågan rörande organisationen av arméns musik bleve slutligt avgjord, borde regementets musikpersonal bestämmas till samma styrka som vid Positionsartilleriregementet enligt innevarande års stat. Mot vad sålunda föreslagits har jag icke annat att erinra, än att beträffande musikpersonalen icke torde för närvarande böra beslutas i vidare mån, än att vid regementet skall finnas fast anställd musikpersonal till samma antal, som framdeles kan varda bestämt i fråga om Positionsartilleriregementet.

På grund av det nya regementets tillkomst kräves en ökning av den fast anställda personalen vid artilleriets fabriker och tyganstalter ävensom vid intendenturkåren. Mot vad förslaget härutinnan innebär har jag icke någon erinran att framställa. Staten för artilleriets fabriker och tygstater torde alltså böra ökas med 1 tygförvaltare av andra klassen, 1 tygverkmästare och 4 tyghantverkare samt staten för intendenturkåren med 1 kapten av första klassen och 1 förvaltare.

Antalet hästar vid regementet bör i enlighet med förslaget upptagas till 1 tjänstehäst och 184 kronan tillhöriga stamhästar.

Enligt det föreliggande förslaget skulle det nya regementets uppsättning taga sin början redan under innevarande år och vara genomförd från och med den 1 januari 1918. För bestridande av årliga kostnader skulle för innevarande år icke erfordras några särskilda medel. Däremot skulle för år 1917 härfor krävas ett belopp av sammanlagt 378,804 kronor 52 öre. Ehuru det givetvis är önskvärt, att den nya organisationen snarast möjligt genomföres, skulle dock en dylik anord-

ning i flera hänseenden medföra så betydande svårigheter, att jag icke anser mig kunna tillstyrka förslaget härutinnan. Det torde därför vara nödvändigt att så ordna regementets uppsättning, att år 1918 bestämmes såsom övergångsår i stället för år 1917 och att de för innevarande år planerade åtgärderna uppskjutas till år 1917. I stället för att, såsom förslaget nu avser, överföra värnpliktiga från infanteriet till artilleriet i och för utbildning vid det nya regementet, torde sålunda värnpliktiga kunna i behörig ordning till erforderligt antal uttagas vid inskrivningsföreläggningarna våren 1917 för att påbörja utbildningen vid regementet omkring den 1 november samma år.

Intill dess regementets blivande förläggningsort blivit bestämd och kasernetablissemang därstädes uppförts, skulle detsamma enligt förslaget förläggas till Malmö, varest provisoriska lokaler skulle iordningställas uti det kronan tillhöriga Malmöhus slott ävensom i några Malmö stad tillhöriga, å den s. k. Slottsholmen belägna byggnader. Då en förläggning till någon av de övriga platser, vilka ansetts kunna ifrågasättas såsom provisorisk förläggningsort, uppgivits medföra avsevärt större kostnader, synes det sannolikt, att vad i förevarande hänseende föreslagits bör godkännas. Dock torde frågan om den provisoriska förläggningsorten böra närmare granskas, om regementets uppsättning framskjutes ett år.

Vad de årliga kostnaderna för det nya regementet beträffar, hava dessa under övergångsåret beräknats till sammanlagt 378,804 kronor 52 öre. Då, såsom förut nämnts, år 1918 bör bestämmas såsom övergångsår, torde i nästkommande års statsverksproposition framställning böra göras om anvisande av det erforderliga beloppet. Efter genomförd organisation eller från och med den 1 januari 1919 komma de årliga kostnaderna enligt arméförvaltningens beräkning att belöpa sig till sammanlagt 673,342 kronor 53 öre.

Enligt uppgjorda beräkningar skulle engångskostnaderna för det tunga fältartilleriets organiserande på föreslaget sätt belöpa sig till sammanlagt 13,844,892 kronor, därav 13,380,555 kronor ordinarie engångskostnader och 464,337 kronor extra engångskostnader.

Vad de ordinarie engångskostnaderna beträffar, har jag vid granskning av de till grund för desamma liggande specialberäkningarna icke funnit anledning till någon erinran. Uti dessa kostnader har upptagits ett belopp av 3,230,000 kronor för kasernetablissemang, förråd och tygverkstäder m. m. I enlighet med den plan för bestridande av kostnaderna för byggnadsarbeten vid armén, som dåvarande chefen för lantförsvarsdepartementet framlade i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 10 juli 1914 vid anmälan av frågan angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén i samband med ny härordning,

torde emellertid omförmälda kostnader böra bestridas av tomtförsäljningsmedel. Med frånräknande av detta belopp, skulle alltså de ordinarie engångskostnaderna uppgå till $(13,380,555 - 3,230,000 =) 10,150,555$ kronor. Härtill komma så de beräknade extra engångskostnaderna, 464,337 kronor, huvudsakligen avsedda för istandsättande av en del äldre artillerimateriel och för den provisoriska förläggningens ordnande. De av den föreslagna nya organisationen föranledda engångskostnaderna skulle alltså belöpa sig till sammanlagt $(10,150,555 + 464,337 =) 10,614,892$. Detta belopp torde nu böra av riksdagen äskas.

Sammanfattning.

Sammanfattas de av mig i det föregående förordade anslagsbeloppen, blir resultatet följande:

till artillerimateriel	kronor 12,170,800: —
» fortifikationsmateriel	» 2,534,300: —
» intendenturmateriel	» 14,980,800: —
» engångskostnader för uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente	» 10,614,892: —
<hr/>	
Summa kronor 40,300,792: —	

Detta belopp torde böra fördelas på vart och ett av åren 1917, 1918 och 1919 enligt följande plan:

Materiel m. m.	År 1917.	År 1918.	År 1919.	Summa.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Artillerimateriel	3,050,000	4,589,650	4,531,150	12,170,800
Fortifikationsmateriel	653,000	1,051,500	829,800	2,534,300
Intendenturmateriel	2,400,000	8,080,800	4,500,000	14,980,800
Engångskostnader för uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente	4,107,442	4,576,157	1,931,293	10,614,892
Summa	10,210,442	18,298,107	11,792,243	40,300,792

Om beredande av särskilda medel för täckande av ifrågavarande kostnader, tillhoppa 40,300,792 kronor, ävensom vissa kostnader för sjöförsvarets stärkande har chefen för finansdepartementet för avsikt att inom de närmaste dagarna framställa förslag.

Under åberopande av vad jag sålunda anför, får jag hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels att bevilja följande belopp, att utgå av medel, som särskilt beredas, nämligen:

1:o) för anskaffande av viss artillerimateriel ett anslag av 12,170,800 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 3,050,000 kronor;

2:o) för anskaffande av viss fortifikationsmateriel ett anslag av 2,534,300 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 653,000 kronor;

3:o) för anskaffande av viss intendenturmateriel ett anslag av 14,980,800 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 2,400,000 kronor; samt

4:o) för uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente i överensstämmelse med ovan närmare angivna grunder såsom engångskostnader ett anslag av 10,614,892 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 4,107,442 kronor;

dels ock att för uppförande av landstormsförråd bevilja, utöver förut av riksdagen anvisade medel, ett anslag av 365,589 kronor, att av Kungl. Maj:t utav omhänderhavande medel förskottsvis utanordnas för att sedermera ersättas av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål eller annan fond, dit köpeskillingarna för till lantförsvaret anslagna fastigheter, vilka med riksdagens samtycke försäljas, kunna komma att inflyta.»

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Kurt Belfrage.